

SÖZLÜK

- A -

- adaptasyon** : Canlıların değişen çevre koşullarına karşı yaşama ve üreme şansını artıran uyum yeteneğidir.
- allantoyis kesesi** : Yumurta içindeki metabolik artıkların depolandığı kesedir.
- alel gen** : Bir karakteri kontrol eden genin farklı şekillerinden her biri.
- antikodon** : t RNA'daki üçlü baz dizilişi.
- antikor** : Mikroorganizmalara ve antijenlere karşı vücudu korumak amacıyla insan ve hayvan vücudunda üretilen protein yapısında olan maddelerdir.
- antijen** : Vücuda yabancı olup, vücutta antikor oluşumunu sağlayan protein yapısında olan maddelerdir.
- amino asit** : Proteinlerin yapı birimidir. Bir amino (-NH₂) grubu ile bir karboksil (-COOH) grubu taşıyan organik bileşiklerdir.

- B -

- başkalaşım** : Kurbağa ve bazı böceklerin embriyodan ergin oluncaya kadar geçirmiş olduğu değişikliklerdir.
- biyogenez** : Canlıların kendilerine benzer canlılardan oluştuğunu açıklayan görüş.
- blâstula** : Dölllenmiş yumurtada hücre göçü ile içteki hücrelerin dışa doğru hareketi sonucu içi özel bir sıvı ile dolu hücre tabakası.

- C -

- cowper bezi** : Erkek üreme sisteminde seminal sıvının oluştuğu kese.

- D -

- deoksiribonükleotit** : DNA'nın yapıtaşı olan molekül.
- deoksiriboz** : DNA'nın yapısında bulunan 5C'lu pentoz şekeridir.
- dihibrit** : İki karakter yönünden melez olan bireye denir.
- dikotiledon** : Embriyosunda iki çenek bulunan bitkidir.

diploit	: 2n tane kromozom bulunduran vücut hücreleridir.
DNA	: Canlılarda bulunan nükleik asittir. Çift sarmallı olup kendini eşleyebilme özelliğine sahip organik moleküldür. Canlıların genetik bilgisini dölden dölle aktarır.
dominant gen	: Baskın olan gendir.
- E -	
ektoderm	: Embriyo gelişimi sırasında meydana gelen dış tabakadır.
embriyo	: Yumurtanın döllenenmesinden sonra oluşan canlı taslağıdır.
endoderm	: Embriyo gelişimi sırasında meydana gelen iç tabakadır.
endosperm	: Tohumlu bitkilerde döllenenme sonucu polar çekirdekler ve spermin birleşmesi ile meydana gelen besin dokusudur. Triploit (3n) kromozom taşır.
enzim	: Canlılarda biyolojik reaksiyonların yürütülmesini sağlayan organik katalizörlerdir.
epididimis	: Erkek üreme sisteminde, spermatogenez sırasında spermilerin olgunlaştığı kanaldır.
eşey	: Cinsiyet
eşey hücresi	: Erkek ve dişi üreme hücresidir. Bu üreme hücreleri erkekte sperm, dişide yumurta adını alır. Her ikisine gamet de denir.
- F -	
fallop borusu	: Dişi üreme sisteminde döllenenmenin gerçekleştiği kanaldır.
fenotip	: Canlının karakterini belirleyen genlerin etkisi ile canlıda meydana gelen dış görünüş.
fermentasyon	: Oksijensiz solunumdur. Mayalanma olarak da adlandırılabilir.
folikül kesesi	: Memelilerin dişilerinin üreme sisteminde yumurtalıklar içerisinde yer alan yumurta üretilmesi ile ilgili keselerdir.
fosforilasyon	: Bir moleküle fosfat grubunun eklenmesidir.

- G -

- gamet** : Dişi ve erkek üreme hücreleridir. Dişinin üreme hücresi yumurta, erkeğin üreme hücresi ise sperm adını alır.
- gen** : Kromozom üzerinde yer alan herhangi bir proteinin sentezlenmesinden sorumlu olan ve yaklaşık olarak 1500 nükleotitden oluşan DNA bölümüdür.
- genotip** : Canlının sahip olduğu genlerin toplamıdır.
- giberellin** : Bitkinin büyüme ve gelişmesini sağlayan bir hormondur.
- gonat** : Üreme hücreleri olan yumurta ve spermin oluşturulduğu üreme organıdır. Erkek üreme organı testis, dişi üreme organı ise yumurtalık adını alır.
- grana** : Kloroplâstların ışık reaksiyonlarının gerçekleştiği yerdir. Yapısında klorofil molekülü vardır.

- H -

- haploit** : Vücut hücresinin taşıdığı kromozomun yarısı kadar kromozoma sahip hücre.
- hermafroditizm** : Her iki eşeye sahip canlıdır.
- heterotrof** : Kendi besinini kendisi yapamayan, dış ortamdan alarak beslenen canlıdır.
- hormon** : İç salgı bezlerinden salgılanan ve ilgili organların çalışmasını düzenleyen özel kimyasal maddelerdir.
- homolog kromozom** : Biri anadan diğeri babadan gelen şekil ve yapı yönünden benzer olan kromozomlardır.

- İ -

- ıslah** : Daha verimli olan hayvan ve bitki ırklarının elde edilmesine yönelik çalışmalardır.
- implantasyon** : Döllenen yumurtanın rahim (uterus) içerisine gömülmesidir.
- izolasyon** : Coğrafik, davranışsal, ekolojik ya da fizyolojik nedenlerle populasyondaki bireylerin birbiriyle olan ilişkilerinin kesilmesidir.

- K -

- kalıtım** : Ana ve baba karakterlerin döllere geçişini, bu karakterlerin meydana gelen döllerde benzerlik ve farklılıklarını inceleyen bilim dalıdır. Genetik olarak da adlandırılır.
- kambiyum** : Çift çeneklilerde bitkinin enine büyümesini sağlayan meristem dokudur.
- klon** : Genetik olarak birbirinin aynı olan canlıdır.
- kloroplâst** : Bitkilerde fotosentez olayının gerçekleştiği organeldir. Yapısında bitkiye yeşil rengi veren klorofil molekülü vardır.
- kodon** : DNA'daki şifreye uygun olarak sentezlenen m RNA'da bulunan 3'lü baz dizileridir.
- koleoptil** : Tek çeneklilerde tohumların çimlendirilmesi sonucu elde edilen bitki bölümü olup, bitki taslağını korur.
- krossing-over** : Mayoz bölünmenin profaz I safhasında homolog kromozomların kardeş olmayan kromatidleri arasında meydana gelen gen değişimidir.

- L -

- lârva** : Bazı hayvanların gelişimleri sırasında görülen evredir.
- lütein** : LH hormonunun etkisiyle folikül keselerinin çatlaması sonucu oluşan sarı renkli maddelerdir.

- M-N -

- meristem** : Bitkide büyüme ve gelişmeyi sağlayan dokudur.
- melez** : Herhangi bir karakter yönünden farklı iki arı dölün çaprazlanması sonucu oluşan heterozigot döldür.
- metagenez** : Eşeyli ve eşeysiz üremenin düzenli olarak birbirini izlemesine denir. Döl değişimi olarak da adlandırılır.
- mezoderm** : Embriyo gelişimi sonrasında oluşan orta tabakadır.
- modifikasyon** : Çevre koşullarının etkisiyle canlının dış görünüşünde meydana gelen kalıtsal olmayan karakterlerdir.

mutasyon : DNA ve RNA'da meydana gelen değişikliklerdir.

nükleotit : DNA ve RNA'nın yapı birimidir.

- O-Ö -

oogenez : Dişi üreme sistemi olan yumurtalıkta mayoz bölünme ile yumurtanın oluşmasıdır.

organogenez : Embriyo tabakalarından organların meydana gelmesidir.

ototrof : Kendi besinini kendisi yapan canlıdır.

ovaryum : Dişi üreme sisteminde yumurtanın oluştuğu organdır. Gonat da denilir.

ovül : Tohum taslağı olup, bir ovaryum içerisinde bir veya daha fazla sayıda tohum taslağı bulunabilir.

ökaryot canlı : Zarla çevrili çekirdek ve organellere sahip olan hücrelere verilen addır.

- P -

partenogenez : Yumurtanın döllenen yeni canlı meydana getirmesidir.

pistil : Çiçekteki dişi organdır.

plâsenta : Memelilerde, embriyonun beslenmesini, korunmasını, boşaltımını sağlayan özel yapıdır.

plâzmit : Bakteri sitoplâzmasında bulunan ve küçük, halkasal DNA'dır.

polen : Çiçekli bitkilerde erkek organda tozlaşma öncesi oluşan yapıdır.

prokaryot hücre : Zarla çevrili çekirdek ve organellere sahip olmayan canlıdır.

- R -

rekombinant DNA : Farklı biyolojik kaynaklardan elde edilen DNA moleküllerinin birleşmesinden oluşan yapıdır.

replikasyon : DNA'nın kendini eşlemesidir.

resesif gen : Etkisini fenotipte ancak homozigot hâlde gösteren çekinik gendir.

riboz	: RNA ve ATP'nin yapısında bilinen 5C'lu pentoz şekeridir. - S -
seleksiyon	: Seçilim, ayıklamadır.
segmentasyon	: Zigotun geçirdiği bölünme evreleridir. - T -
transgenik canlı	: Rekombinant DNA teknolojisiyle yabancı genin yerleştirildiği canlıdır.
transkripsiyon	: DNA'nın protein sentezine kalıp görevi gören ipliği üzerinden m RNA sentezlenmesidir (yazılma).
translasyon	: m RNA'nın sentezlenmesinden sonra sitoplazmadaki ribozoma bağlanıp uygun amino asitlerin birbirine eklenerek protein sentezlenmesi olayıdır. (okuma). - U-Ü -
uterus	: Döl yatağı, rahimdir. - V -
varyasyon	: Bir türün bireyleri arasında oluşan kalıtsal veya kalıtsal olmayan değişiklikler.
vitellüs	: Kuş ve sürüngen yumurtasında embriyoyu besleyen tabakadır. - Y -
yumurta	: Dişi üreme hücresidir. - Z -
zigot	: Döllenen yumurta hücresidir.